

Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
PRIIT PIKAMÄE
föredraget den 14 december 2023¹

Mål C-432/22

PT

**ytterligare deltagare i rättegången:
Spetsializirana prokuratura**

(begäran om förhandsavgörande från Spetsializiran nakazatelen sad (särskilda brottmålsdomstolen, Bulgarien))

”Begäran om förhandsavgörande – Straffrättsligt samarbete – Organiserad brottslighet –
Rambeslut 2008/841/RIF – Rambeslut 2004/757/RIF – Narkotikahandel –
Överenskommelse som ingåtts mellan åklagaren och gärningsmannen om tillämpning av en
nedsatt påföljd – Domstolens behörighet – Artikel 19.1 andra stycket FEU –
Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna – Artikel 47 –
Domarens godkännande av överenskommelsen – Villkor – Utseende av en särskild dömande
avdelning – Samtycke från de andra tilltalade”

1. Möjligheten för en tilltalad att få till stånd ett lindrigare åtal eller en nedsatt påföljd på villkor att den tilltalade erkänner sig skyldig, eller före rättegången avstår från att bestrida sakomständigheterna eller samarbetar fullt ut med de utredande myndigheterna, har blivit vanligt i de europeiska staternas straffrättsliga system enligt Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (nedan kallad Europadomstolen).²

2. EU-domstolen har för sin del redan uttalat sig i mål avseende överenskommelser om att erkänna sig skyldig, men endast i den mån det var fråga om vissa processuella rättigheter som tilltalade tillerkänns, såsom rätten till oskuldspresumtion enligt direktiv (EU) 2016/343³ eller rätten att bli informerad om anklagelsen enligt direktiv 2012/13/EU.⁴

3. I förevarande mål aktualiseras frågan huruvida en nationell lagstiftning enligt vilken, för det första, en annan domstol än den vid vilken åtal ursprungligen väcktes har getts behörighet att utfärda ett domstolsgodkännande av en överenskommelse, i vilken en av de tilltalade erkänner sig skyldig till de påstådda brotten i utbyte mot en nedsatt påföljd, och enligt vilken det, för det andra, utgör en förutsättning för domstolsgodkännandet att samtliga övriga tilltalade som inte

¹ Originalspråk: franska.

² Europadomstolen, 29 april 2014, Natsvlshvili och Togonidze mot Georgien, CE:ECHR:2014:0429JUD000904305, § 90.

³ Europaparlamentets och rådets direktiv av den 9 mars 2016 om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden (EUT L 65, 2016, s. 1).

⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv av den 22 maj 2012 om rätten till information vid straffrättsliga förfaranden (EUT L 142, 2012, s. 1).

har erkänt sitt straffrättsliga ansvar ger sitt samtycke till ingåendet av denna överenskommelse, ska anses vara förenlig med artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan).

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

4. I förevarande mål är artikel 19.1 andra stycket FEU relevant.

Bulgarisk rätt

5. I artikel 381 i Nakazatelno protsesualen kodeks (straffprocesslagen, nedan kallad NPK)⁵, med rubriken "Överenskommelse om nedsättning av påföljd inom ramen för förundersökningen", föreskrivs följande:

"1. När förundersökningen har avslutats kan, på förslag av åklagaren eller advokaten, en överenskommelse upprättas mellan dessa för att avgöra målet.

...

4. I överenskommelsen får påföljden bestämmas på de villkor som avses i artikel 55 NK, även om det inte föreligger exceptionella eller många förmildrande omständigheter.

5. Överenskommelsen ska vara skriftlig och det ska råda enighet om följande frågor:

1. Har en gärning begåtts, har den begåtts av den tilltalade och har den begåtts uppsåtligen, utgör gärningen ett brott, och hur kvalificeras gärningen rättsligt?

2. Vilken typ av påföljd ska utdömas och vilken ska påföljdens nivå vara?

...

6. Överenskommelsen ska undertecknas av åklagaren och advokaten. Om den tilltalade samtycker till överenskommelsen ska även vederbörande underteckna den, efter att förklarat att han eller hon avstår från en prövning av saken enligt det ordinarie förfarandet.

7. Om förfarandet avser flera personer eller flera brott, kan överenskommelsen ingås av vissa av dessa personer eller avseende vissa av dessa brott.

..."

⁵ DV nr 86, av den 28 oktober 2005

6. I artikel 382 NPK, med rubriken ”Domstolens beslut om överenskommelsen”, föreskrivs följande:

”1. Åklagaren ger in överenskommelsen till behörig domstol i första instans, omedelbart efter det att överenskommelsen upprättats, tillsammans med målet.

...

5. Domstolen får föreslå ändringar i överenskommelsen, vilka ska prövas tillsammans med åklagaren och advokaten. Den tilltalade yttrar sig sist.

...

7. Domstolen godkänner överenskommelsen i den mån den inte strider mot lag och mot god sed.

...”

7. Artikel 384 NPK, med rubriken ”Överenskommelse om en uppgörelse i målet inom ramen för ett domstolsförfarande”, har följande lydelse:

”1. På de villkor och i enlighet med de bestämmelser som föreskrivs i detta kapitel, får domstolen i första instans godkänna en överenskommelse om uppgörelse i målet som förhandlats fram efter det att domstolsförfarandet har inletts, men innan den del av handläggningen som sker vid domstol har avslutats.

...

3. I dessa fall ska överenskommelsen om tillämpning av en nedsatt påföljd inte godkännas förrän alla parter [i målet] har lämnat sitt samtycke.”

8. I artikel 384 bis NPK, med rubriken ”Beslut om en överenskommelse som ingåtts med en av de tilltalade eller avseende ett av brotten”, föreskrivs följande:

”1. Om det, efter det att domstolsförfarandet har inletts, men innan den del av handläggningen som sker vid domstol har avslutats, ingås en överenskommelse med en av de tilltalade eller avseende ett av brotten, ska domstolen vilandeförklara målet.

2. En annan avdelning vid domstolen ska ta ställning till den överenskommelse som ingåtts, inom sju dagar efter mottagandet av målet.

3. Den dömande avdelning som avses i punkt 1 ska fortsätta handläggningen av målet efter det att beslut har fattats om överenskommelsen.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

9. Den 25 mars 2020 väckte Spetsializirana prokuratura (Särskilda åklagarmyndigheten, Republiken Bulgarien) åtal vid Spetsializiran nakazatelen sad (Särskilda brottmålsdomstolen, Bulgarien) mot 41 personer, däribland SD och PT, för att de lett och/eller varit delaktiga i

verksamheten i en kriminell organisation i syfte att distribuera narkotika för ekonomisk vinning. PT står åtalad för delaktighet i denna kriminella organisation och för narkotikainnehav i distributionssyfte.

10. Under förundersökningen i målet ingick åklagaren och SD:s advokat den 26 augusti 2020 en överenskommelse enligt vilken SD erkände sig skyldig till alla anklagelser som riktades mot honom och en lindrigare påföljd än den som föreskrivs i lag skulle utdömas. I överenskommelsen angavs de övriga tilltalades namn och nationella personnummer. Samtycke till att godkänna överenskommelsen inhämtades inte från dessa personer, och den 1 september 2020 godkände en annan dömande avdelning denna överenskommelse.

11. Den 17 november 2020, under domstolsförfarandet i målet, ingick åklagaren och PT:s advokat en överenskommelse i vilken den berörda personen erkände sig skyldig till alla anklagelser mot honom och ett villkorligt fängelsestraff fastställdes för de brott som begåtts (nedan kallad överenskommelsen av den 17 november 2020). För att beakta dom av den 5 september 2019, AH m.fl. (Oskuldspresumption) (C-377/18, EU:C:2019:670), ändrades denna överenskommelse så att de övriga tilltalades namn och nationella personnummer utelämnades.

12. Vid en muntlig förhandling den 14 januari 2021 inhämtade den hänskjutande domstolen de övriga tilltalades synpunkter, och vissa av dessa gav inte sitt samtycke till godkännandet av överenskommelsen av den 17 november 2020. I enlighet med artikel 384 bis NPK överlämnade den hänskjutande domstolen den 18 januari 2021, överenskommelsen till domstolens ordförande, i syfte att en annan dömande avdelning skulle utses för att ta ställning till överenskommelsen. Den 21 januari 2021 vägrade den dömande avdelningen att godkänna överenskommelsen av den 17 november 2020 på grund av att vissa tilltalade inte hade gett sitt samtycke till detta.

13. Den 10 maj 2022 begärde åklagaren och PT:s advokat, med stöd av dom av den 29 juli 2019, Gambino och Hyka (C-38/18, EU:C:2019:628), att den dömande avdelning som handlade målet skulle besluta om överenskommelsen utan att inhämta samtycke från de övriga tilltalade. Den 11 maj 2022 uteslöts dock den dömande avdelningen vid den slumpvisa tilldelningen av mål i syfte att, med stöd av artikel 384 bis NPK, utse en dömande avdelning som skulle ta ställning till överenskommelsen.

14. Den 18 maj 2022 prövade den dömande avdelning som hade utsetts med tillämpning av nämnda bestämmelse överenskommelsen av den 17 november 2020 och som vägrade att godkänna överenskommelsen på grund av att godkännandet krävde samtycke från de 39 övriga tilltalade. Till följd av denna vägran begärde åklagaren, PT och hans advokat samma dag på nytt att den dömande avdelningen, vid vilken all bevisning hade lagts fram, skulle godkänna överenskommelsen, utan att inhämta samtycke från de övriga tilltalade. Åklagaren uttryckte emellertid tvivel om avdelningens opartiskhet att fortsätta handlägga målet beträffande de övriga personerna om den skulle godkänna den överenskommelse som ingåtts med PT. PT anser för sin del att den omständigheten att det är omöjligt för honom att ingå en överenskommelse medför en kränkning av de rättigheter som han har getts genom Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som undertecknades i Rom den 4 november 1950 (nedan kallad Europakonventionen).

15. Den hänskjutande domstolen har i sin begäran om förhandsavgörande påpekat att ett svar på de tolkningsfrågor som ställs krävs för att den ska kunna avgöra det anhängiga målet i sak, eftersom detta mål avser brott som omfattas av tillämpningsområdet för

rambeslut 2004/757/RIF⁶ och rambeslut 2008/841/RIF,⁷ och således av ”de områden som omfattas av unionsrätten”, i den mening som avses i artikel 19.1 andra stycket FEU. Den hänskjutande domstolen anser att de bestämmelser som i nationell rätt föreskrivs för ingåendet av en överenskommelse mellan åklagaren och en tilltalad utgör en ”tillämpning”, i den mening som avses i artikel 51.1 i stadgan, av artikel 5 i rambeslut 2004/757 och artikel 4 i rambeslut 2008/841.

16. Den hänskjutande domstolen vill få klarhet i huruvida artikel 384 bis NPK är förenlig med artikel 19.1 andra stycket FEU och artikel 47 första och andra stycket i stadgan. Enligt nämnda domstol skulle det strida mot omedelbarhetsprincipen i straffrättsliga förfaranden och mot rätten till ett effektivt domstolsskydd att försätta försvaret i en situation där bevisen har lagts fram inför en dömande avdelning, men där det ankommer på en annan dömande avdelning att ta ställning till bevisen.

17. Den hänskjutande domstolen vill vidare få klarhet i huruvida artikel 384.3 NPK, i den del den, för godkännande av en sådan överenskommelse, kräver samtycke från de övriga tilltalade i samma brottmål, är förenlig med inte bara artikel 5 i rambeslut 2004/757 och artikel 4 i rambeslut 2008/841, utan även med artikel 19.1 andra stycket FEU och artikel 52 i stadgan, jämförda med artikel 47 i stadgan. Detta krav på samtycke leder nämligen till en begränsning av tillgången till rättsmedel, i den mening som avses i sistnämnda bestämmelse, utan att proportionalitetsprincipen iakttas, vilket krävs enligt artikel 52 i stadgan.

18. Slutligen vill den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida den, om den själv skulle godkänna den överenskommelse som ingåtts mellan åklagaren och PT, därefter skulle vara tvungen att förklara sig obehörig, med hänsyn till beslutet av den 28 maj 2020, UL och VM (C-709/18, EU:C:2020:411, punkt 35), för att säkerställa rätten till en opartisk domstol, vilken föreskrivs i artikel 47 andra stycket stadgan, för de övriga tilltalade vid nämnda domstol.

19. Mot denna bakgrund beslutade Spetsializiran nakazatelen sad (Särskilda brottmålsdomstolen) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:

- ”1) Är det – inom ramen för ett straffrättsligt förfarande som avser åtal på grund av gärningar som omfattas av unionsrättens tillämpningsområde – förenligt med artikel 19.1 andra [stycket] FEU [och] artikel 47 [första och andra stycket] i stadgan, att det i en nationell lagstiftning föreskrivs att en överenskommelse som ingåtts mellan åklagaren och en tilltalad inte ska prövas i sak av den domstol som handlägger målet och vid vilken all bevisning framlagts utan av en annan domstol, om motivet bakom detta krav är att det finns andra medtilltalade som inte har ingått någon överenskommelse?
- 2) Är en nationell lagstiftning enligt vilken en överenskommelse som avslutar det straffrättsliga förfarandet endast får godkännas om alla övriga medtilltalade och deras försvarare samtycker till det förenlig med artikel 5 i rambeslut 2004/757, artikel 4 i rambeslut 2008/841, artikel 19.1 andra [stycket] FEU och artikel 52 i stadgan, jämförd med artikel 47 i stadgan?

⁶ Rådets rambeslut av den 25 oktober 2004 om minimibestämmelser för brottsrekvisit och påföljder för olaglig narkotikahandel (EUT L 335, 2004, s. 8).

⁷ Rådets rambeslut av den 24 oktober 2008 om kampen mot organiserad brottslighet (EUT L 300, 2008, s. 42).

- 3) Innebär artikel 47 [andra stycket] i stadgan att en domstol, efter att den prövat och godkänt en överenskommelse, är skyldig att inte pröva åtalet mot de andra medtilltalade även om domstolen bedömt nämnda överenskommelse på ett sätt som innebär att den inte uttryckligen har tagit ställning i frågan om de medtilltalades medverkan i brott eller i skuldfrågan?”

Förfarandet vid domstolen

20. Europeiska kommissionen har inkommit med skriftliga yttranden.

Bedömning

21. Såsom framgår av begäran om förhandsavgörande anser den hänskjutande domstolen att det är nödvändigt att EU-domstolen tolkar artikel 19.1 andra stycket FEU, artiklarna 47 och 52 i stadgan samt artikel 5 i rambeslut 2004/757 och artikel 4 i rambeslut 2008/841 med anledning av de tvivel som uppkommit avseende huruvida den nationella lagstiftningen som fastställer villkoren för ett domstolsgodkännande av en överenskommelse som ingåtts mellan åklagaren och en tilltalad, varigenom den tilltalade erkänner sig skyldig till de påstådda brotten och följaktligen åläggs en på förhand nedsatt påföljd, är förenlig med dessa unionsrättsliga bestämmelser.

22. Inom ramen för sina skriftliga yttranden har kommissionen i huvudsak hävdad att artikel 5 i rambeslut 2004/757 och artikel 4 i rambeslut 2008/841 samt artikel 47 i stadgan inte är tillämpliga. Kommissionen har även gjort gällande att motiveringen i beslutet om hänskjutande vad beträffar den andra tolkningsfrågan inte uppfyllde kraven i artikel 94 i domstolens rättegångsregler. Det ska även erinras om att det enligt fast rättspraxis ankommer på EU-domstolen att – för att pröva sin egen behörighet eller huruvida begäran om förhandsavgörande kan tas upp till sakprövning – undersöka de omständigheter under vilka den nationella domstolen har framställt sin begäran om förhandsavgörande.⁸

EU-domstolens behörighet

23. Enligt fast rättspraxis är EU-domstolen inte behörig att besvara en fråga i en begäran om förhandsavgörande när det är uppenbart att den unionsrättsliga bestämmelse som ska tolkas av EU-domstolen inte är tillämplig.⁹ Om en rättslig situation inte omfattas av unionsrättens tillämpningsområde är EU-domstolen inte behörig att pröva situationen, och de bestämmelser i stadgan som eventuellt åberopats kan inte i sig ligga till grund för någon sådan behörighet.¹⁰

24. Vad, för det första, beträffar tillämpningen av artikel 19.1 andra stycket FEU, ska det erinras om att enligt denna bestämmelse ska medlemsstaterna fastställa de möjligheter till överklagande som behövs för att säkerställa att enskildas rätt till ett effektivt domstolsskydd iakttas inom de områden som omfattas av unionsrätten. Det ankommer således på medlemsstaterna att inrätta ett system med rättsmedel och förfaranden som garanterar en effektiv domstolsprövning på dessa områden. Vad gäller tillämpningsområdet för artikel 19.1 andra stycket FEU framgår det av

⁸ Dom av den 22 mars 2022, Prokurator Generalny m.fl. (Avdelningen för disciplinära mål vid Högsta domstolen – Tillsättning) (C-508/19, EU:C:2022:201, punkt 59).

⁹ Dom av den 24 februari 2022, Viva Telecom Bulgaria (C-257/20, EU:C:2022:125, punkt 123).

¹⁰ Beslut av den 18 april 2023, Vantage Logistics (C-200/22, EU:C:2023:337, punkt 27).

domstolens praxis att denna bestämmelse avser ”de områden som omfattas av unionsrätten”, oberoende av den situation i vilken medlemsstaterna tillämpar unionsrätten, i den mening som avses i artikel 51.1 i stadgan.¹¹

25. Artikel 19.1 andra stycket FEU är bland annat tillämplig på varje nationellt organ som, i egenskap av domstol, kan komma att pröva frågor om tillämpning och tolkning av unionsrätten och därmed frågor som omfattas av unionsrätten. Så är fallet med den hänskjutande domstolen, vilken i egenskap av allmän bulgarisk domstol kan bli tvungen att pröva frågor som rör tillämpningen eller tolkningen av unionsrätten och vilken därmed – i egenskap av ”domstol” i den mening som avses i unionsrätten – ingår i det bulgariska rättsmedelsystemet inom ”de områden som omfattas av unionsrätten”, i den mening som avses i artikel 19.1 andra stycket FEU. Denna domstol måste således uppfylla kraven på ett effektivt domstolsskydd. Det ska dessutom erinras om att domstolsväsendets organisation visserligen omfattas av medlemsstaternas behörighet, men medlemsstaterna är dock vid utövandet av denna behörighet skyldiga att iaktta de skyldigheter som åligger dem enligt unionsrätten, särskilt artikel 19.1 andra stycket FEU.¹²

26. Av det ovan anförda följer att EU-domstolen i förevarande mål är behörig att tolka artikel 19.1 andra stycket FEU.

27. För det andra definieras tillämpningsområdet för stadgan, när det gäller medlemsstaternas åtgärder, i artikel 51.1 i stadgan, enligt vilken bestämmelserna i stadgan riktar sig till medlemsstaterna när dessa tillämpar unionsrätten. Artikel 51.1 i stadgan bekräftar EU-domstolens fasta praxis enligt vilken de grundläggande rättigheter som garanteras i unionens rättsordning är tillämpliga i samtliga fall som regleras av unionsrätten, men inte i andra fall.

28. I det nu aktuella fallet, vad närmare bestämt beträffar artikel 47 i stadgan, som denna begäran om förhandsavgörande avser, ska det konstateras att det vid den hänskjutande domstolen har väckts åtal mot 40 personer, däribland PT, för deras delaktighet i verksamheten i en kriminell organisation i syfte att distribuera narkotika för ekonomisk vinning, och den berörda personen står dessutom åtalad för narkotikainnehav i distributionssyfte.

29. Det är utrett att de ovannämnda brotten, vilka är straffbelagda enligt artiklarna 321.3 led 2 och 354 bis.1 i bulgariska strafflagen, omfattas av tillämpningsområdet för rambeslut 2004/757 och rambeslut 2008/841, där det i artikel 5 respektive artikel 4 föreskrivs att medlemsstaterna får vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att de påföljder som avses i dessa rambeslut kan lindras, om gärningsmannen avstår från sin brottsliga verksamhet inom de områden som omfattas av dessa rambeslut, och förser administrativa eller rättsliga myndigheter med sådana uppgifter som de inte skulle ha kunnat erhålla på annat sätt och som hjälper dem att bland annat identifiera eller väcka åtal mot de övriga gärningsmännen, eller finna bevis.

30. Kan man utifrån ovannämnda konstaterande dra slutsatsen, såsom den hänskjutande domstolen har gjort, att de nationella handläggningsreglerna för domstolsgodkännande av en överenskommelse om att erkänna sig skyldig utgör en tillämpning av unionsrätten i den mening som avses i artikel 51.1 i stadgan, som således medför att bestämmelserna i stadgan är tillämpliga?

¹¹ Dom av den 26 mars 2020, Miasto Łowicz och Prokurator Generalny (C-558/18 och C-563/18, EU:C:2020:234, punkterna 32 och 33) (nedan kallad dom Miasto Łowicz).

¹² Se, för ett liknande resonemang, dom Miasto Łowicz (punkterna 34–36).

31. Ett nekande svar på denna fråga skulle kunna väljas efter ett resonemang i analogi med det resonemang som låg till grund för beslutet av den 24 september 2019, Spetsializirana prokuratura (Oskuldspresumtionen) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776), avseende tolkningen av artikel 7.4 i direktiv 2016/343, enligt vilken "[m]edlemsstaterna får tillåta att rättsliga myndigheter vid påföljdsbestämningen beaktar misstänkta och tilltalades samarbetsvilja". I nämnda beslut slog EU-domstolen fast att denna artikel ska tolkas så, att den inte reglerar frågan huruvida en domstols godkännande av en överenskommelse om tillämpning av en nedsatt påföljd, såsom föreskrevs i samma lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet, vilken ingåtts mellan en tilltalad, med anledning av dennes påstådda tillhörighet till en kriminell grupp, och åklagaren, får eller inte får underkastas villkoret att de andra personerna som har åtalats med anledning av tillhörigheten till samma kriminella grupp ger sitt samtycke till att denna överenskommelse ingås, trots det föregående konstaterandet att direktivet är tillämpligt med avseende på person och i materiellt hänseende (*ratione personae et materiae*) på målet vid den nationella domstolen.

32. I förevarande fall ska det, för det första, framhållas att rambeslut 2004/757 och rambeslut 2008/841 har antagits bland annat på grundval av artikel 31.1 e EU. I sistnämnda bestämmelse föreskrevs särskilt att de gemensamma insatserna i det straffrättsliga samarbetet ska omfatta gradvisa beslut om åtgärder som fastställer minimiregler avseende brottsrekvisit och påföljder på områdena organiserad brottslighet, terrorism och olaglig narkotikahandel.¹³ Genom dessa rambeslut fastställs, på grundval av nuvarande artikel 83.1 FEUF, vilken har ersatt artikel 31.1 EU, minimibestämmelser som hör till den materiella straffrätten.

33. Det ska konstateras att den aktuella nationella lagstiftningen hör till det område som avser straffrättsliga förfaranden och att inget av de rättsliga instrument i unionsrätten som syftar till att stärka misstänkta eller tilltalade personers rättigheter under hela det straffrättsliga förfarandet, vilka har antagits på grundval av artikel 82.2 FEUF, reglerar specifikt bestämmelserna för att en överenskommelse om att erkänna sig skyldig ska ingås mellan åklagaren och gärningsmannen. Det följer av fast rättspraxis att begreppet "tillämpning av unionsrätten", i den mening som avses i artikel 51 i stadgan, innebär att det måste finnas en anknytning mellan en unionsrättsakt och den aktuella nationella åtgärden, varvid det krävs mer än att de berörda ämnesområdena ligger nära varandra eller att ett ämnesområde indirekt påverkar ett annat.¹⁴

34. För det andra ska det erinras om att rambeslut ska vara bindande för medlemsstaterna när det gäller de resultat som ska uppnås, men ska överlåta åt de nationella myndigheterna att bestämma form och tillvägagångssätt.¹⁵ Såsom har påpekats ovan, utgör rambeslut 2004/757 och rambeslut 2008/841 endast instrument för minimiharmonisering. Medlemsstaterna har således ett stort bedömningsutrymme vid genomförandet av dessa rättsakter i respektive lands nationella rättsordning.¹⁶

35. För det tredje framgår det av lydelsen i artikel 5 i rambeslut 2004/757 och artikel 4 i rambeslut 2008/841 att dessa bestämmelser begränsar sig till att förbehålla medlemsstaterna möjligheten att tillåta de rättsliga myndigheterna att, vid fastställandet av påföljd till följd av erkännandet av straffrättsligt ansvar, ta hänsyn till hur de tilltalade samarbetar. Eftersom bestämmelserna inte ålägger medlemsstaterna någon skyldighet att säkerställa att detta

¹³ Avseende rambeslut 2004/757, se dom av den 11 juni 2020, Prokuratura Rejonowa w Słupsku (C-634/18, EU:C:2020:455, punkt 32).

¹⁴ Dom av den 10 juli 2014, Julián Hernández m.fl. (C-198/13, EU:C:2014:2055, punkt 34).

¹⁵ Dom av den 11 juni 2020, Prokuratura Rejonowa w Słupsku (C-634/18, EU:C:2020:455, punkt 39).

¹⁶ Avseende rambeslut 2004/757, se dom av den 11 juni 2020, Prokuratura Rejonowa w Słupsku (C-634/18, EU:C:2020:455, punkt 41).

samarbete beaktas av myndigheterna, ger bestämmelserna inte någon rätt för en tilltalad att få en nedsatt påföljd vid samarbete med de rättsliga myndigheterna, till exempel genom att ingå en överenskommelse med åklagaren, varigenom den tilltalade erkänner sin skuld.¹⁷

36. Det ska framhållas att EU-domstolen har slagit fast att de grundläggande rättigheter som garanteras av unionen inte ska vara tillämpliga i förhållande till den nationella lagstiftningen när unionens bestämmelser på det berörda området inte ålägger medlemsstaterna någon specifik skyldighet med avseende på situationen i det nationella målet.¹⁸

37. För det fjärde ska det visserligen påpekas att artikel 5 i rambeslut 2004/757 och artikel 4 i rambeslut 2008/841 ger närmare uppgifter om de villkor som i förekommande fall reglerar möjligheten för de rättsliga myndigheterna att beakta samarbetsviljan hos de tilltalade, i förevarande fall vad beträffar innehållet i detta handlande. Detta påpekande kan naturligtvis inte påverka slutsatsen att medlemsstaterna inte har någon skyldighet att beakta detta. Vidare och framför allt innehåller de ovannämnda bestämmelserna i rambeslut 2004/757 och rambeslut 2008/841 inte någon uppgift om de processuella formerna för när den rättsliga myndigheten beaktar gärningsmannens samarbete, oavsett om det rör sig om erkännandet av förmildrande omständigheter av den dömande avdelningen eller förekomsten av en överenskommelse om att erkänna sig skyldig som ingåtts mellan åklagaren och den berörda personen, eventuellt i olika skeden av förfarandet, samt innehållet i en sådan överenskommelse, beslutsförfarandet i syfte att överenskommelsen ska godkännas av domstol när åtal väckts mot flera personer och verkningarna av överenskommelsen. Fastställandet av dessa former omfattas uteslutande av nationell rätt.¹⁹

38. Av detta följer att artikel 5 i rambeslut 2004/757 och artikel 4 i rambeslut 2008/841 inte reglerar frågan huruvida ett godkännande av en överenskommelse om tillämpning av en nedsatt påföljd kan underkastas ett krav på samtycke från de övriga tilltalade och prövas av en annan dömande avdelning än den vid vilken åtalen ursprungligen väcktes.²⁰ Om det inte är fråga om tillämpning av unionsrätten i målet vid den nationella domstolen, kan de bestämmelser i stadgan som den hänskjutande domstolen har hänvisat till inte vara tillämpliga, vilket medför att EU-domstolen saknar behörighet att pröva detta.

39. Det ska dock konstateras att EU-domstolens praxis innehåller exempel på en mindre strikt tolkning av begreppet ”tillämpning av unionsrätten”,²¹ vilken innebär att det ska prövas, bland annat, huruvida den nationella lagstiftningen i fråga syftar till att genomföra en unionsrättslig bestämmelse, vilken slags lagstiftning det rör sig om och huruvida den eftersträvar andra mål än dem som omfattas av unionsrätten, även om den kan påverka unionsrätten indirekt, samt huruvida det finns några specifika unionsrättsliga bestämmelser på området eller några sådana bestämmelser som kan påverka detta.²² Vid en tolkning av artikel 5 i rambeslut 2004/757 och artikel 4 i rambeslut 2008/841, jämförda med de ovannämnda bestämmelserna, vilka avser

¹⁷ Se, analogt, beslut av den 24 september 2019, Spetsializirana prokuratura (Oskuldspresumtionen) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, punkt 34).

¹⁸ Beslut av den 24 september 2019, Spetsializirana prokuratura (Oskuldspresumtionen) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, punkt 41 och där angiven rättspraxis).

¹⁹ Se, analogt, beslut av den 24 september 2019, Spetsializirana prokuratura (Oskuldspresumtionen) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, punkterna 34 och 35).

²⁰ Se, analogt, beslut av den 24 september 2019, Spetsializirana prokuratura (Oskuldspresumtionen) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, punkt 36).

²¹ Se, exempelvis, dom av den 9 mars 2017, Milkova (C-406/15, EU:C:2017:198, bland annat punkt 52), och dom av den 21 december 2011, N.S. m.fl. (C-411/10 och C-493/10, EU:C:2011:865, punkterna 64–69).

²² Dom av den 10 juli 2014, Julián Hernández m.fl. (C-198/13, EU:C:2014:2055, punkt 37 och där angiven rättspraxis).

behovet av att medlemsstaterna föreskriver effektiva, proportionella och avskräckande straffrättsliga påföljder,²³ skulle det kunna hävdas att den aktuella nationella lagstiftningen syftar till att genomföra unionsrätten och i själva verket eftersträvar samma mål som dessa beslut, nämligen att bekämpa olaglig narkotikahandel och organiserad brottslighet.

40. Betydelsen av slutsatsen beträffande huruvida de ovannämnda bestämmelserna i sekundärrättsliga akter är tillämpliga eller ej i det aktuella fallet, och dess konsekvenser för tillämpligheten av stadgan och särskilt artikel 47 i stadgan, ska i alla händelser ställas i sitt sammanhang. Det har nämligen slagits fast att eftersom medlemsstaterna enligt artikel 19.1 andra stycket FEU ska fastställa de möjligheter till överklagande som behövs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd i den mening som avses i bland annat artikel 47 i stadgan, inom de områden som omfattas av unionsrätten, måste sistnämnda bestämmelse beaktas i vederbörlig ordning vid tolkningen av artikel 19.1 andra stycket FEU.²⁴

Huruvida tolkningsfrågorna kan tas upp till prövning

41. Inledningsvis ska det erinras om att den hänskjutande domstolens frågor avseende den nationella lagstiftningens förenlighet närmare bestämt avser två rättsliga krav, nämligen dels utseendet av en annan särskild dömande avdelning än den vid vilken åtalen ursprungligen väcktes, i syfte att godkänna den överenskommelse som under domstolsförfarandet har ingåtts mellan åklagaren och en av de tilltalade eller avseende ett av de påstådda brotten (den första och den tredje tolkningsfrågan²⁵), dels inhämtandet av samtycke till denna överenskommelse från samtliga parter i målet, och således de medtilltalade, som en förutsättning för domstolsgodkännandet av överenskommelsen (den andra tolkningsfrågan).

42. Mot bakgrund av EU-domstolens relevanta praxis och i synnerhet hur den har befasts genom domen Miasto Łowicz, vill jag understryka att det förfarande som har införts genom artikel 267 FEUF utgör ett medel för samarbete mellan EU-domstolen och de nationella domstolarna, varigenom EU-domstolen tillhandahåller de nationella domstolarna de uppgifter om unionsrättens tolkning som de behöver för att kunna avgöra de mål som de har att pröva. En begäran om förhandsavgörande är inte till för att möjliggöra rådgivande yttranden i generella eller hypotetiska frågor, utan för att tillgodose behov knutna till det faktiska avgörandet av ett mål. Det framgår av själva ordalydelsen i artikel 267 FEUF att det begärda förhandsavgörandet ska vara "nödvändigt" för att den hänskjutande domstolen ska kunna "döma i saken" i det mål som är anhängigt vid den. EU-domstolen har således vid upprepade tillfällen erinrat om att det framgår av såväl ordalydelsen som systematiken i artikel 267 FEUF att förfarandet med förhandsavgörande förutsätter att ett mål faktiskt är anhängigt vid den nationella domstolen²⁶ och att den nationella domstolen inom ramen för detta mål kommer att meddela ett avgörande med avseende på vilket förhandsavgörandet kan beaktas. EU-domstolens uppgift i ett mål om förhandsavgörande är att bistå den hänskjutande domstolen vid avgörandet av det konkreta mål som är anhängigt vid den. I ett sådant förfarande måste det således föreligga ett sådant

²³ Jag vill påpeka att i beslutet om hänskjutande omnämns artikel 4.1 i rambeslut 2004/757 och artikel 3 i rambeslut 2008/841.

²⁴ Dom av den 22 februari 2022, RS (Verkan av domar från en författningsdomstol) (C-430/21, EU:C:2022:99, punkt 37).

²⁵ Den första och den tredje tolkningsfrågan är visserligen formulerade på olika sätt, men ger ändå uttryck för samma frågeställning om vilken domstol som är behörig att pröva de tilltalades straffrättsliga ansvar, inbegripet genom godkännande av den överenskommelse om att erkänna sig skyldig som ingåtts av en av de tilltalade.

²⁶ Sofiyski gradski sad (Stadsdomstolen i Sofia, Bulgarien) underrättade genom skrivelse av den 5 augusti 2022 EU-domstolen om att Spetsializiran nakazatelen sad (Särskilda brottmålsdomstolen), till följd av en lagändring som trädde i kraft den 27 juli 2022, hade upplösts och att vissa brottmål som anhängiggjorts vid sistnämnda domstol, däribland det aktuella nationella målet, från och med det datumet hade överflyttats till Sofiyski gradski sad (Stadsdomstolen i Sofia). Det framgår således att den sakprövningsförutsättning som avser att ett mål är anhängigt vid den nationella domstolen fortfarande är uppfyllt.

samband mellan det berörda målet och de unionsrättsliga bestämmelser vars tolkning begärts att tolkningen tillgodoser ett objektivet behov för det avgörande som den hänskjutande domstolen ska meddela.²⁷

43. Det framgår av domen Miasto Łowicz att detta samband kan vara direkt eller indirekt, enligt de tre alternativ för upptagande till sakprövning som anges där. Sambandet är direkt när den nationella domstolen ska tillämpa unionsrätten vars tolkning begärts för att kunna avgöra det aktuella målet i sak (det första alternativet). Sambandet är indirekt när förhandsavgörandet kan tillhandahålla den hänskjutande domstolen en tolkning av processuella bestämmelser i unionsrätten som den hänskjutande domstolen är skyldig att tillämpa för att kunna döma i saken (det andra alternativet) eller en tolkning av unionsrätten som gör det möjligt för den att avgöra processuella frågor i nationell rätt innan den kan avgöra det aktuella målet i sak (nedan kallat det tredje alternativet).²⁸ I domen Miasto Łowicz undersökte EU-domstolen i tur och ordning huruvida de tolkningsfrågor som hade ställts kunde tas upp till prövning mot bakgrund av tre olika och självständiga situationer som uppfyllde nödvändighetskriteriet och slog sedan fast att de inte kunde tas upp till sakprövning. Beträffande det tredje alternativet underströk domstolen skillnaden i förhållande till de mål som avgjordes genom domen A.K. m.fl. (Oavhängigheten hos avdelningen för disciplinära mål vid Högsta domstolen),²⁹ med hänsyn till att den tolkning som begärdes av EU-domstolen i dessa mål kunde påverka frågan om fastställandet av vilken domstol som var behörig att i sak avgöra mål som rör unionsrätten.³⁰

44. Det skulle vid första påseendet kunna anses att den hänskjutande domstolen, genom de tolkningsfrågor som den har ställt till EU-domstolen och genom den tolkning av unionsrätten som den har begärt, vill få klarhet i en fråga av processrättslig art i nationell rätt som den ska avgöra i förfarandets inledningsskede (*in limine litis*), vilket motsvarar det tredje alternativet. Denna fråga avser huruvida en särskild dömande avdelning, i stället för den hänskjutande domstolen, är behörig att besluta om godkännandet av en överenskommelse om att erkänna sig skyldig som ingåtts mellan åklagaren och en person som åtalats vid nämnda domstol.

45. I en dom som meddelades nyligen angav EU-domstolen, i allmänna ordalag, att tolkningsfrågor som syftar till att göra det möjligt för den hänskjutande domstolen att *in limine litis* avgöra sådana processrättsliga svårigheter som de som avser dess egen behörighet att pröva ett mål som är anhängigt vid den eller de rättsverkningar som ska tillerkännas ett domstolsavgörande som kan hindra den hänskjutande domstolen från att fortsätta att pröva ett sådant mål, kan tas upp till prövning enligt artikel 267 FEUF.³¹ Detta synsätt tycks innebära att den processrättsliga frågan blir självständig, som sådan, i den meningen att den i sig kan uppfylla nödvändighetskriteriet enligt artikel 267 FEUF. Även om det är riktigt att EU-domstolen klart och uteslutande har berört endast två särskilda fall, tycks det första fallet omfatta frågan om behörighet eller snarare avsaknaden av behörighet för den hänskjutande domstolen, vid vilken åtalen mot samtliga medtilltalade ursprungligen väcktes, att besluta om godkännandet av en överenskommelse om att erkänna sig skyldig som en av dessa har undertecknat.

²⁷ Dom Miasto Łowicz (punkterna 44–46).

²⁸ Se dom Miasto Łowicz (punkterna 49–51).

²⁹ Dom av den 19 november 2019, (C-585/18, C-624/18 och C-625/18, EU:C:2019:982).

³⁰ Dom Miasto Łowicz (punkt 51).

³¹ Dom av den 13 juli 2023, YP m.fl. (Upphävande av immunitet och avstängning av en domare) (C-615/20 och C-671/20, EU:C:2023:562, punkterna 46 och 47).

46. Kravet på enhälligt samtycke från de övriga tilltalade hör däremot till en särskild form av godkännandeförfarande som är fristående från frågan om vilken domstol som ska pröva det, ett konstaterande som skulle kunna ligga till grund för slutsatsen att den andra tolkningsfrågan inte kan tas upp till prövning. Denna slutsats kan dock framstå som alltför abstrakt, eftersom den leder till ett åtskiljande av två komponenter som ingår i en och samma mekanism och som på motsvarande sätt påverkar genomförandet av det straffrättsliga förfarande som inletts vid den hänskjutande domstolen.

47. Detta konstaterande föranleder mig att fundera över vilken betydelse som ska tillmätas det första alternativet för upptagande till prövning som nämndes i domen *Miasto Łowicz*. I det avseendet, och såsom den hänskjutande domstolen korrekt har framhållit,³² vill jag påpeka att tolkningsfrågorna rör procedurfrågor som ouppslösligen hänger samman med avgörandet i sak som den hänskjutande domstolen ska meddela, beträffande de tilltalades straffrättsliga ansvar och i förekommande fall utdömandet av en påföljd. Det ska framhållas att enligt uppgifterna i beslutet om hänskjutande reglerar överenskommelsen mellan åklagaren och en tilltalad, genom vilken den tilltalade erkänner sig skyldig till de påstådda brotten och till följd av detta åläggs en på förhand nedsatt påföljd, samtliga frågor som ska beaktas i avgörandet i sak, eftersom däri anges den brottsliga gärning som begåtts av den berörda personen och den rättsliga kvalificeringen av denna samt påföljdens art och nivå.

48. Under dessa omständigheter framstår EU-domstolens svar beträffande förenligheten av en nationell lagstiftning som fastställer villkoren för domstolsgodkännandet av en sådan överenskommelse, vilken är avsedd att ersätta avgörandet i sak enligt den hänskjutande domstolen, som nödvändiga för att göra det möjligt för nämnda domstol att ta ställning till de åtal som väckts vid den. Det framgår således att det föreligger ett sådant samband mellan det nationella målet och artikel 19.1 andra stycket FEU, vars tolkning begärts, att tolkningen tillgodoser ett objektivet behov för det avgörande i sak som den hänskjutande domstolen ska meddela.

49. I motsats till vad kommissionen har gjort gällande anser jag dessutom att kraven i artikel 94 i domstolens rättegångsregler, särskilt det krav som föreskrivs i artikel 94 c, har iakttagits i förevarande fall. Den hänskjutande domstolen har nämligen i tillräcklig utsträckning redogjort för de skäl som fått den att undra över tolkningen av kravet på ett effektivt domstolsskydd som det hänvisas till i artikel 19.1 andra stycket FEU med hänsyn till det villkor för godkännandet av överenskommelsen om att erkänna sig skyldig som hänger samman med det enhälliga samtycket från de övriga tilltalade.³³ Den har således gjort gällande att denna överenskommelse utgör ett rättsmedel för den tilltalade PT, som gör det möjligt för honom att få en lindrigare påföljd och att nödvändigheten av ett sådant samtycke får till följd att tillgången till ett sådant rättsmedel begränsas otillbörligt, i strid med det ovannämnda kravet och närmare bestämt rätten till en rättvis rättegång.

50. Det är följaktligen möjligt att dra slutsatsen att förevarande begäran om förhandsavgörande kan tas upp till prövning.

³² Punkt 34 i begäran om förhandsavgörande.

³³ Även om den hänskjutande domstolen har hänvisat till artikel 19.1 andra stycket FEU, i samband med en formulering som visserligen är relativt oklar, åsyftar den även vid flera tillfällen artikel 47 i stadgan som EU-domstolen har slagit fast ska beaktas vid tolkningen av den förstnämnda bestämmelsen.

Prövning i sak

Utseendet av en särskild avdelning

51. Den hänskjutande domstolen vill få klarhet i huruvida artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan, utgör hinder för den processuella regeln, enligt vilken en annan dömande avdelning än den vid vilken åtal har väckts mot samtliga tilltalade, och vid vilken all bevisning har lagts fram, automatiskt ges behörighet att godkänna en överenskommelse om att erkänna sig skyldig som ingåtts mellan åklagaren och en av de tilltalade under domstolsförfarandet i målet, även om beslutet om godkännande inte tar ställning till de medtilltalades skuld. De tvivel som den hänskjutande domstolen således har gett uttryck för avser både kravet på opartiskhet hos den berörda domstolsinstansen och omedelbarhetsprincipen i straffrättsliga förfaranden.

– Kravet på objektiv opartiskhet

52. Såsom föreskrivs i artikel 19.1 andra stycket FEU ankommer det på medlemsstaterna att inrätta ett system av rättsmedel och förfaranden som säkerställer att enskildas rätt till ett effektivt domstolsskydd iakttas inom de områden som omfattas av unionsrätten. Principen om ett effektivt domstolsskydd för de rättigheter som enskilda har enligt unionsrätten, vilket är en princip som det hänvisas till i artikel 19.1 andra stycket FEU, utgör en allmän princip i unionsrätten. Denna princip följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner och den har kommit till uttryck i artiklarna 6 och 13 i Europakonventionen, och den har numera även stadfästs i artikel 47 i stadgan.³⁴

53. Eftersom medlemsstaterna enligt artikel 19.1 andra stycket FEU ska fastställa de möjligheter till överklagande som behövs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd i den mening som avses i bland annat artikel 47 i stadgan, inom de områden som omfattas av unionsrätten, måste sistnämnda bestämmelse beaktas i vederbörlig ordning vid tolkningen av artikel 19.1 andra stycket FEU liksom Europadomstolens praxis avseende artikel 6.1 i Europakonventionen.³⁵ En grundförutsättning för att detta krav på ett effektivt domstolsskydd ska kunna uppfyllas av sådana instanser som kan ha att avgöra frågeställningar som rör unionsrättens tillämpning eller tolkning är att deras oavhängighet upprätthålls, såsom bekräftas i artikel 47 andra stycket i stadgan, där tillgången till en ”oavhängig och opartisk” domstol anges som ett av de krav som hänför sig till den grundläggande rätten till ett effektivt rättsmedel. Kravet på oavhängiga domstolar – vilket är oupplösligt förbundet med rättskipningsuppdraget – är en del av kärninnehållet i rätten till ett effektivt domstolsskydd och i den grundläggande rätten till en rättvis rättegång, och denna är av vital betydelse för att garantera att samtliga rättigheter som enskilda tillerkänns enligt unionsrätten skyddas och att medlemsstaternas gemensamma värden som anges i artikel 2 FEU, bland annat rättsstatsprincipen, upprätthålls.³⁶

54. Enligt fast rättspraxis aktualiseras två olika aspekter när det gäller detta krav på domstolars oavhängighet. För det första finns det en extern aspekt som förutsätter att den aktuella domstolsinstansen fullgör sina uppgifter helt självständigt, utan att vara underställd någon annan och utan att ta emot order eller instruktioner från något håll och att den således är skyddad mot

³⁴ Dom av den 15 juli 2021, kommissionen/Polen (Disciplinära förfaranden gentemot domare) (C-791/19, EU:C:2021:596, punkt 52).

³⁵ Se, för ett liknande resonemang, dom av den 22 februari 2022, RS (Verkan av domar från en författningsdomstol) (C-430/21, EU:C:2022:99, punkt 37).

³⁶ Se, för ett liknande resonemang, dom av den 15 juli 2021, kommissionen/Polen (Disciplinära förfaranden gentemot domare) (C-791/19, EU:C:2021:596, punkterna 57 och 58 och där angiven rättspraxis).

yttre inblandning eller påtryckningar som kan äventyra dess ledamöters oberoende prövning och påverka deras avgöranden. För det andra finns det en intern aspekt som sammanfaller med begreppet opartiskhet och som handlar om att avståndet gentemot parterna och deras respektive intressen vad gäller saken i målet ska vara detsamma. Denna aspekt förutsätter att objektivitet iaktas och att det inte föreligger något annat intresse vad gäller utgången i målet än vad som följer av en strikt tillämpning av rättsreglerna. Dessa skyddsregler för oavhängighet och opartiskhet förutsätter att det finns regler, särskilt vad gäller organets sammansättning, utnämningar, tjänsternas varaktighet och grunderna för ledamöternas röstnedläggelse, jäv och återkallande av röst, som utesluter allt rimligt tvivel som enskilda rättssubjekt skulle kunna hysa beträffande organets pålitlighet i förhållande till yttre omständigheter och organets neutralitet i förhållande till de intressen som ställs mot varandra.³⁷

55. Med hänvisning till lydelsen i Europadomstolens fasta rättspraxis, har EU-domstolen även angett att en prövning av kravet på opartiskhet kan företas utifrån olika tillvägagångssätt. Dels kan en subjektiv bedömning företas där man beaktar domarens personliga övertygelse och agerande, på så sätt att man utreder huruvida domaren visat prov på partiskhet eller personliga förutfattade meningar med avseende på det aktuella målet, varvid det har påpekats att en ledamot av domstolen presumeras vara opartisk till dess att motsatsen har bevisats. Dels kan en objektiv bedömning företas där man utreder huruvida domstolen – bland annat utifrån hur domstolen är sammansatt – erbjuder tillräckliga skyddsregler för att förhindra att någon kan känna rimligt tvivel om domstolens opartiskhet. Denna objektiva bedömning företas genom att man frågar sig om det, oberoende av domarens personliga agerande, finns några kontrollerbara omständigheter som gör det berättigat att ifrågasätta hans eller hennes opartiskhet. Vid denna bedömning kan även obekräftade intryck tillmätas betydelse. Det rör sig om det förtroende som enskilda rättssubjekt – i första hand parterna i målet – ska kunna hysa gentemot domstolsväsendet i ett demokratiskt samhälle.³⁸

56. Det framgår av begäran om förhandsavgörande att den hänskjutande domstolens frågeställning avser enbart frågan om objektiv opartiskhet, för det fall en och samma domare eller kollegiala domstol utför olika uppgifter under ett domstolsförfarande.

57. Det ska i det avseendet erinras om att EU-domstolen har slagit fast att den omständigheten att domare som tidigare haft att pröva målet deltar i en annan sammansättning som på nytt har att pröva samma mål inte i sig är oförenlig med de krav som följer av rätten till en rättvis rättegång. I synnerhet är den omständigheten att en eller flera domare deltar i två på varandra följande sammansättningar och där utses till ordförande eller referent inte i sig relevant för bedömningen av huruvida kravet på opartiskhet har iakttagits, eftersom uppdraget fullgörs i en kollegial sammansättning. Dessa överväganden gäller i ännu högre grad när de två på varandra följande sammansättningarna inte har att pröva samma mål, utan två separata mål som uppvisar ett visst samband.³⁹

58. Vad närmare bestämt avser förfaranden för att erkänna sig skyldig, har EU-domstolen besvarat olika frågor avseende tolkningen av bestämmelserna i direktiv 2016/343 genom att stödja sig på Europadomstolens praxis, där det har slagits fast att det – i fråga om komplexa straffrättsliga förfaranden där åtal väcks mot flera misstänkta som inte kan dömas tillsammans –

³⁷ Se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 november 2019, A.K. m.fl. (Oavhängigheten hos avdelningen för disciplinära mål vid Högsta domstolen) (C-585/18, C-624/18 och C-625/18, EU:C:2019:982, punkterna 121–123).

³⁸ Dom av den 19 november 2019, A.K. m.fl. (Oavhängigheten hos avdelningen för disciplinära mål vid Högsta domstolen) (C-585/18, C-624/18 och C-625/18, EU:C:2019:982, punkt 128).

³⁹ Dom av den 19 februari 2009, Gorostiaga Atxalandabaso/parlamentet (C-308/07 P, EU:C:2009:103, punkterna 43–45).

kan hända att den nationella domstolen vid prövningen av de tilltalades ansvar ofrånkomligen måste nämna att andra personer varit inblandade vilka kan komma att bli föremål för separat prövning vid ett senare tillfälle. Europadomstolen har emellertid preciserat att även om det är så att gärningar där utomstående personer varit inblandade måste redovisas, så bör den aktuella domstolen undvika att lämna mer information än vad som erfordras för att pröva ansvarsfrågan för de tilltalade. Europadomstolen har även betonat att domskälen ska utformas på så sätt att man kan undvika att en potentiell förtida dom meddelas i ansvarsfrågan för utomstående personer, vid äventyr av att en sådan dom skulle kunna äventyra en rättvis prövning av de gärningar som läggs dessa personer till last inom ramen för ett separat straffrättsligt förfarande.⁴⁰

59. EU-domstolen har slagit fast att artikel 4.1 i direktiv 2016/343⁴¹ ska tolkas så, att nämnda bestämmelse inte utgör hinder för att en överenskommelse – i vilken den tilltalade erkänner gärningen i utbyte mot en mildare påföljd och som måste godkännas av nationell domstol – uttryckligen som medgärningsmän anger inte bara denna person, utan även andra tilltalade som inte erkänt gärningen och som åtalas i ett separat straffrättsligt förfarande, dock under förutsättning dels att det är nödvändigt att dessa andra tilltalade nämns för att det ska vara möjligt att kvalificera det rättsliga ansvaret för den som träffat överenskommelsen, dels att det i överenskommelsen tydligt anges att dessa andra personer har åtalats i ett separat straffrättsligt förfarande och att det inte har slagits fast att de är skyldiga enligt lag.⁴²

60. I ett annat mål fann EU-domstolen att artiklarna 3⁴³ och 4.1 i direktiv 2016/343, jämförda med skäl 16 i detta direktiv, samt artiklarna 47 andra stycket och 48 i stadgan ska tolkas så, att de inte utgör hinder för att en nationell domstol, i ett brottmålsförfarande mot två personer, i ett beslut först godtar den första personens erkännande av de brott som anges i åtalet, vilka påstås ha begåtts tillsammans med den andra personen som inte har erkänt sig skyldig, och därefter, efter bevisupptagning avseende de gärningar som läggs den andra personen till last, beslutar i skuldfrågan avseende sistnämnda person. Detta gäller under förutsättning dels att det är nödvändigt att denna andra person nämns som medbrottsling till de påstådda brotten för att det ska vara möjligt att kvalificera det rättsliga ansvaret för den person som erkänt sig skyldig, dels att det nämnda beslutet och/eller det åtal som beslutet hänvisar till tydligt anger att den andra personens skuld inte har fastställts rättsligt och kommer att bli föremål för separat bevisupptagning och en separat dom.⁴⁴

61. För att komplettera denna genomgång av rättspraxis ska det erinras om en nyligen meddelad dom från Europadomstolen, i vilken dess allmänna principer om opartiskhet har tillämpats. Europadomstolen anser i detta avseende att även om enbart den omständigheten att en domstol som dömer har meddelat tidigare avgöranden avseende samma brott inte i sig kan anses motivera farhågor om domstolens opartiskhet, uppkommer emellertid en fråga om domstolens opartiskhet när den tidigare domen redan innehåller en detaljerad bedömning av rollen för den person som senare döms för ett brott som har begåtts av flera personer, och särskilt när den tidigare domen innehåller en konkret kvalificering av sökandens delaktighet eller när det ska

⁴⁰ Dom av den 5 september 2019, AH m.fl. (Oskuldspresumption) (C-377/18, EU:C:2019:670, punkt 44).

⁴¹ I artikel 4.1 i direktiv 2016/343 föreskrivs att medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att se till att det i offentliga uttalanden från myndigheter och i rättsliga avgöranden, utöver dem som avser frågan om skuld, inte hänvisas till en misstänkt eller tilltalad som om den personen vore skyldig så länge denne inte har bevisats vara skyldig enligt lag.

⁴² Dom av den 5 september 2019, AH m.fl. (Oskuldspresumption) (C-377/18, EU:C:2019:670, punkt 50). Det ska noteras att i det mål som avgjordes genom den domen hade överenskommelsen som ingåtts mellan åklagaren och en av de tilltalade hänskjutits för godkännande till den hänskjutande domstolen, motsvarande den särskilda dömande avdelningen, vilket framgår av punkt 22 i nämnda dom.

⁴³ I artikel 3 i direktiv 2016/343 föreskrivs att medlemsstaterna ska se till att misstänkta och tilltalade betraktas som oskyldiga till dess att deras skuld har fastställts enligt lag.

⁴⁴ Beslut av den 28 maj 2020, UL och VM (C-709/18, EU:C:2020:411, punkt 35).

anses som styrkt att den dömda personen i efterhand uppfyllde samtliga nödvändiga rekvisit för att ha begått ett brott. Med hänsyn till omständigheterna i det specifika fallet kan sådana omständigheter anses föregripa frågan om den dömda personens skuld i det senare förfarandet och kan således föranleda sakligt motiverade tvivel om att den nationella domstolen har en förutfattad mening vad beträffar sakfrågan i målet avseende den person som senare döms i början av rättegången.⁴⁵

62. Efter att talan hade väckts vid Europadomstolen av en sökande som hade lagförts och dömts av samma domstol som tidigare hade dömt hans medgärningsmän för brottsliga handlingar som dessa hade begått tillsammans med sökanden, på grundval av överenskommelser om att erkänna sig skyldig, slog Europadomstolen fast att artikel 6.1 i Europakonventionen hade åsidosatts, med beaktande av följande omständigheter. Europadomstolen påpekade att även om dessa domar i vilka överenskommelserna godtogs inte innehöll något separat konstaterande avseende sökandens skuld *som sådant* och det påstådda brottets art medförde kvalificeringen som en samordning av brottsliga handlingar, innehöll domarna en exakt faktisk definition av sökandens specifika roll i dessa brottsliga handlingar. Den domstol som dömde i sak hade således full kännedom om sökandens identitet – oavsett uppgiften om sökandens initialer och ett alias – och om hans roll, vilket gjorde att det inte kunde föreligga några tvivel om sökandens delaktighet i brottet, en situation som föranledde nämnda domstol att vara konsekvent i förhållande till sina tidigare domar om godkännande av överenskommelser på samma sätt som medgärningsmännen var konsekventa i förhållande till sina tidigare förklaringar om sökandens inblandning i brottet. Europadomstolen anser följaktligen att de fällande domar som avkunnades mot sökandens medgärningsmän, med hänsyn till deras lydelse, kränkte sökandens rätt att betraktas som oskyldig till dess att motsatsen bevisats och att de tvivel som uttryckts beträffande domstolens opartiskhet var sakligt motiverade, med hänsyn till den roll som dessa domar haft i sökandens egen rättegång.⁴⁶

63. Det framgår av denna genomgång av rättspraxis att begreppen objektiv opartiskhet och oskuldspresumtion, vilka juridiskt sett är åtskilda, i själva verket har ett nära samband, eftersom ett åsidosättande av kravet på opartiskhet under vissa förutsättningar kan följa av ett åsidosättande av denna presumtion.

64. I förevarande fall uppgav den hänskjutande domstolen att den överenskommelse om att erkänna sig skyldig som PT hade ingått återger hela gärningsbeskrivningen i stämningsansökan, innehåller en uppgift om den gärning som den tilltalade gjort sig skyldig till och den rättsliga kvalificeringen av denna samt påföljdens art och nivå, men i överenskommelsen omnämns inte, till följd av domen AH m.fl. (Oskuldspresumtion),⁴⁷ namn och nationella personnummer för de tilltalade avseende vilka förfarandet fortsätter, då godkännandet av denna överenskommelse sker utan någon kommentar om dessa tilltalades delaktighet i de påtalade gärningarna och utan något ställningstagande till deras skuld.⁴⁸ Det tycks således framgå av beslutet om hänskjutande att utformningen av den aktuella överenskommelsen om att erkänna sig skyldig och domstolsbeslutet att godkänna överenskommelsen inte innehåller någon förhandsbedömning av skuldfrågan för de tilltalade som inte har gått med på att erkänna sig skyldiga till de gärningar som lagts dem till last. Den omständigheten att den hänskjutande domstolen i tur och ordning

⁴⁵ Europadomstolen, 25 november 2022, Mucha mot Slovakien, (CE:ECHR:2021:1125JUD006370319, § 49)

⁴⁶ Europadomstolen, 25 november 2022, Mucha mot Slovakien (CE:ECHR:2021:1125JUD006370319).

⁴⁷ Dom av den 5 september 2019 (C-377/18, EU:C:2019:670).

⁴⁸ Avsaknaden av anonymisering är ett viktigt övervägande, framför allt inom ramen för diskussionen om huruvida oskuldspresumtionen har iakttagits.

kan godkänna överenskommelsen om att erkänna sig skyldig och bedöma de tilltalades straffrättsliga ansvar tycks under dessa omständigheter inte strida mot kraven på objektiv opartiskhet.

65. Det ska dock påpekas att situationen för den tilltalade PT tycks vara minst sagt märklig, eftersom den hänskjutande domstolen har angett⁴⁹ att överenskommelserna om att erkänna sig skyldig, generellt och enligt fast rättspraxis, fortsätter att ange de fullständiga namnen och personnumren för de tilltalade som inte har ingått någon sådan överenskommelse. Utöver detta tillkommer det faktum att dessa överenskommelser och de avgöranden varigenom dessa godkänns inte nödvändigtvis uttryckligen anger att dessa tilltalade har åtalats i ett annat straffrättsligt förfarande och att det inte har slagits fast att de är skyldiga enligt lag, en uppgift som klart krävs av EU-domstolen vid dess bedömning av huruvida oskuldspresumtionen har iakttagits.⁵⁰ I samband med en bedömning av den aktuella bulgariska lagstiftningens förenlighet, såsom den har tillämpats av de nationella domstolarna, kan dessa omständigheter, med avseende på objektiv opartiskhet, motivera att en särskild avdelning är behörig att godkänna överenskommelserna, något som den hänskjutande domstolen själv har medgett.⁵¹

66. Under alla omständigheter anser jag inte att det av de uppgifter som anges i punkt 64 i förevarande förslag till avgörande går att dra slutsatsen att artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan, ska tolkas så, att den utgör hinder för den aktuella nationella lagstiftningen. Den omständigheten att den domstol vid vilken åtal ursprungligen väcktes systematiskt förklarar sig obehörig till förmån för en särskild avdelning, i syfte att godkänna överenskommelsen om att erkänna sig skyldig, motsäger inte alls de ovannämnda kraven, utan förstärker med nödvändighet den objektiva opartiskheten hos den domstol som ska döma de medtilltalade som inte har erkänt sig skyldiga, genom att således utesluta att det framstår som att denna domstol inte är opartisk, vilket skulle inverka menligt på det förtroende som enskilda rättssubjekt ska kunna hysa för domstolsväsendet i ett demokratiskt samhälle och i en rättsstat.⁵²

– Omedelbarhetsprincipen i straffrättsliga förfaranden

67. När EU-domstolen tillfrågades om räckvidden av vissa bestämmelser i direktiv 2012/29,⁵³ med hänsyn till en nationell lagstiftning som föreskriver att förhöret med brottsoffret ska upprepas av en ny dömande sammansättning om en av parterna i förfarandet inte vill låta domstolen i dess nya sammansättning lägga protokollet från det första förhöret till grund för avgörandet, hänvisade EU-domstolen till den ovannämnda principen genom att stödja sig på Europadomstolens praxis.

68. EU-domstolen angav således att en av de viktiga delarna av ett rättvist straffrättsligt förfarande är en möjlighet för den tilltalade att ställas inför vittnena i närvaro av den domstol som avgör målet och att denna omedelbarhetsprincip utgör en viktig garanti för straffrättsliga förfaranden, eftersom domstolens påpekanden om ett vittnes agerande och trovärdighet kan få allvarliga konsekvenser för den tilltalade. En ändring i sammansättningen av den domstol som dömer efter

⁴⁹ Se punkterna 31 och 32 i beslutet om hänskjutande.

⁵⁰ Dom av den 5 september 2019, AH m.fl. (Oskuldspresumtion) (C-377/18, EU:C:2019:670, punkterna 45 och 49). I sitt svar på EU-domstolens frågor uppgav den hänskjutande domstolen att en sådan uppgift omfattades av behörigheten för den dömande avdelningen, som är behörig att godkänna överenskommelsen, att föreslå ändringar i överenskommelsen.

⁵¹ Se punkterna 31 och 32 i beslutet om hänskjutande.

⁵² Se, för ett liknande resonemang, dom av den 15 juli 2021, kommissionen/Polen (Disciplinära förfaranden gentemot domare) (C-791/19, EU:C:2021:596, punkt 60).

⁵³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU av den 25 oktober 2012 om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF (EUT L 315, 2012, s. 57).

det att ett viktigt vittne har hörts ska följaktligen i princip leda till att domstolen hör vittnet på nytt. Omedelbarhetsprincipen kan emellertid inte anses utgöra hinder för samtliga ändringar i sammansättningen av en domstol under ett förfarande. Administrativa eller processuella problem som är särskilt uppenbara kan uppkomma och göra det omöjligt för en domare att delta i förfarandet. Åtgärder kan vidtas för att se till att de domare som tar över målet väl förstår uppgifter och argument, till exempel genom att de får protokollen när trovärdigheten hos det aktuella vittnet inte ifrågasatts, eller genom att anordna ny muntlig framställning eller ett nytt förhör med vittnen som är viktiga vid den domstolen i ny sammansättning.⁵⁴

69. Begreppet ”omedelbarhet” förutsätter således en direkt förbindelse mellan den som avgör målet och den enskilde, vilket innebär att den domare som inte har deltagit i sammanträdet inte får delta i att avgöra målet.⁵⁵

70. Enligt den hänskjutande domstolen återges omedelbarhetsprincipen i artiklarna 18 och 55 NPK, vilka säkerställer att försvaret deltar i förfarandet, i närvaro av den domstol som ska avgöra målet i sak, medan artikel 384 bis NPK avviker därifrån. Den hänskjutande domstolen har uppgett att rätten till ett effektivt domstolsskydd skulle åsidosättas om försvaret försattes i en situation där det ankommer på en domstol att meddela ett avgörande i sak utifrån bevisning som prövats och diskuterats vid en annan domstol. Förstnämnda domstol kommer endast att ha tagit del av rättegångshandlingarna, men kommer inte att ha deltagit i förfarandet för bevisupptagning och bevisvärdering, i närvaro av och under överinseende av försvaret.

71. Den hänskjutande domstolens ståndpunkt innebär enligt min mening att förfarandet för att erkänna sig skyldig fräntas sin specifika karaktär och självständighet, vilket Europadomstolen redan har haft tillfälle att ta ställning till. Den anser således att ett förfarande för en straffrättslig uppgörelse som leder till att det tas ställning till ett åtal efter en förenklad rättslig utredning i huvudsak innebär ett avstående från vissa processuella rättigheter, vilket i sig inte är något problem, eftersom varken lydelsen eller andan i artikel 6 i Europakonventionen hindrar den berörda personen från att frivilligt avstå från dessa garantier. Med tillämpning av de principer som avser giltigheten av avståenden, ska således sökandens samtycke till uppgörelsen uppfylla följande villkor: i) samtycket ska verkligen ha getts frivilligt och med full kännedom om de faktiska omständigheterna i målet samt de rättsverkningar som hänger samman med denna typ av uppgörelse, och ii) det ska göras en tillräcklig domstolsprövning av uppgörelsens innehåll och av att det förfarande som ledde till att parterna ingick uppgörelsen var rättvist.⁵⁶

72. Genom att ingå en överenskommelse med åklagaren genom vilken PT erkände sig skyldig till de gärningar som lades honom till last och samtyckte till det villkorliga fängelsestraffet, avstod PT från en prövning av målet enligt det ordinarie förfarandet, i enlighet med artikel 381.6 NPK, och således från att få till stånd en prövning i sak av målet som, vid huvudförhandlingen, innebär att bevisningen blir föremål för ett kontradiktoriskt förfarande vid den domstol som ska avgöra målet i sak. Förfarandet att erkänna sig skyldig utgör en särskild form av rättskipning i brottmål genom att det utgör ett alternativ till en vanlig rättegång, till följd av ett val som gjorts av den tilltalade, biträdd av sin advokat. Genom att den hänskjutande domstolen har gjort gällande att omedelbarhetsprincipen, såsom den tillämpades under ovannämnda rättegång, åsidosattes, anser

⁵⁴ Dom av den 29 juli 2019, Gambino och Hyka (C-38/18, EU:C:2019:628, punkterna 43 och 44).

⁵⁵ Se förslag till avgörande av generaladvokaten Léger i målet Baustahlgewebe/kommissionen (C-185/95 P, EU:C:1998:37, punkterna 82 och 83), och förslag till avgörande av generaladvokaten Saugmandsgaard Øe i målet Komisia za zashtita ot diskriminatsia (C-824/19, EU:C:2021:324, punkt 62). Jag vill även erinra om att det i artikel 32.2 i domstolens rättegångsregler föreskrivs att "[n]är en muntlig förhandling har hållits, ska endast de domare som deltagit i denna ... delta i överläggningen".

⁵⁶ Europadomstolen, 29 april 2014, Natsvlishvili och Togonidze mot Georgien, CE:ECHR:2014:0429JUD000904305, §§ 91 och 92.

jag att den hänskjutande domstolens resonemang tycks dölja den rättsliga och faktiska verkligheten bakom förfarandet att förklara sig skyldig, vilken svarar mot ett mål om förenkling och skyndsamhet vid avgörandet av brottmål som Europadomstolen anser vara berättigat.⁵⁷

73. Under dessa omständigheter kan det inte göras gällande att det i sig kan strida mot omedelbarhetsprincipen i brottmål att den domstol vid vilken åtal mot samtliga tilltalade ursprungligen väcktes förklarar sig obehörig till förmån för en särskild avdelning, i syfte att godkänna den överenskommelse om att erkänna sig skyldig som en av de tilltalade har ingått. Det krävs dock att denna avdelning kan säkerställa en tillräcklig domstolsprövning, såsom Europadomstolen kräver,⁵⁸ varvid det ska påpekas att den hänskjutande domstolen inte har åberopat någon annan omständighet som kan visa motsatsen.⁵⁹

Kravet på enhälligt samtycke från de övriga tilltalade

74. Den hänskjutande domstolen är osäker på huruvida den nationella bestämmelsen, enligt vilken ett enhälligt samtycke från de medtilltalade utgör en förutsättning för domstolsgodkännandet av överenskommelsen om att erkänna sig skyldig, är förenlig med artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan.⁶⁰ Detta krav skulle få till följd en otillbörlig begränsning av den tilltalades tillgång till ”ett rättsmedel som erkänns i lagstiftningen”, vilket gör det möjligt för denna person att ådömas en lindrigare påföljd än vad vederbörande skulle ha ådömts inom ramen för ett ordinarie förfarande.

75. Med hänsyn till den oortodoxa formuleringen i beslutet om hänskjutande, ska det inledningsvis framhållas att det aktuella förfarandet för att erkänna sig skyldig inte kan betecknas som eller likställas med ett rättsmedel, det vill säga en laglig möjlighet att vid domstol kritisera och ifrågasätta en situation som påstås vara rättsstridig.

76. Jag anser att beslutet om hänskjutande, som helhet betraktat, ska tolkas som en indikation på en eventuell kränkning av den tilltalades rätt till en rättvis rättegång, och närmare bestämt rätten till försvar. Det ska i det avseendet erinras om att fastställandet av innehållet i och räckvidden av artikel 19.1 andra stycket FEUF ska ske med hänvisning till artikel 47 i stadgan. EU-domstolen har

⁵⁷ Europadomstolen anser att en straffrättslig uppgörelse inte bara har den stora fördelen att den möjliggör ett snabbt avgörande i brottmål och lindrar arbetsbördan för domstolar, åklagarmyndigheter och advokater, utan utgör även, om den används på rätt sätt, ett effektivt verktyg för att bekämpa korruption och organiserad brottslighet och kan bidra till en minskning av antalet fällande domar och därmed antalet intagna (Europadomstolen, 29 april 2014, Natsvlshvili och Togonidze mot Georgien, CE:ECHR:2014:0429JUD000904305, § 90).

⁵⁸ Den hänskjutande domstolen har i sitt svar på EU-domstolens frågor angett att i samband med domstolsgodkännandet av överenskommelsen ska den behöriga avdelningen höra den tilltalade som undertecknat överenskommelsen om de materiella aspekterna (personens erkännande av skuld) och de processuella aspekterna (avstående från ett avgörande enligt det ordinarie förfarandet) och godkänna överenskommelsen endast om detta bekräftas av den berörda personen.

⁵⁹ Jag vill påpeka att den hänskjutande domstolen vidare har gjort gällande att med hänsyn till att domaren är behörig att föreslå ändringar i överenskommelsen som innebär ett hårdare straff, har försvaret ”alltid” ett rättsligt intresse av att avgörandet meddelas av den domstol vid vilken bevisen har lagts fram i närvaro och under överinseende av försvaret. Det ska framhållas att dessa överväganden är rent spekulativa eller till och med motsägelsefulla, eftersom den hänskjutande domstolen, i punkterna 51 och 52 i beslutet om hänskjutande, har angett att den överenskommelse om att erkänna sig skyldig som ingicks av den tilltalade tar sig uttryck i en lindrigare påföljd än vad som skulle ha utdömts inom ramen för det ordinarie förfarandet.

⁶⁰ Det ska preciseras att detta är den tredje gången som den hänskjutande domstolen (eller den domstol som föregick den) har ställt frågor till EU-domstolen rörande denna specifika processuella regel. I dom av den 5 september 2019, AH m.fl. (Oskuldspresumtion) (C-377/18, EU:C:2019:670, punkt 28), var EU-domstolen noga med att ange att tolkningsfrågan inte avsåg huruvida det kan anses förenligt med unionsrätten att nationella bestämmelser kräver att andra tilltalade som inte har erkänt sig skyldiga lämnar sitt samtycke för att domstol ska kunna godkänna en överenskommelse som innebär att gärningen erkänns i utbyte mot en mildare påföljd. Utan att invänta EU-domstolens svar i förevarande mål, har den hänskjutande domstolen på nytt bett EU-domstolen att ta ställning till huruvida en sådan bestämmelse är förenlig med unionsrätten, särskilt artikel 20 i stadgan (mål C-398/23 som fortfarande är under handläggning).

angett att den grundläggande principen om ett effektivt domstolsskydd för rättigheter som stadfästs i artikel 47 i stadgan och begreppet rättvis rättegång i artikel 6 i Europakonventionen består av flera delar, bland annat iakttagandet av rätten till försvar.⁶¹

77. Enligt den hänskjutande domstolen föreskriver vissa bestämmelser i rambeslut 2004/757 och rambeslut 2008/841 en möjlighet att utdöma en lindrigare påföljd om den tilltalade samarbetar, under samma förutsättningar som de som gör det möjligt att ingå en överenskommelse om att erkänna sig skyldig. Den omständigheten att domstolsgodkännandet av denna överenskommelse kräver samtycke från de medtilltalade skulle kränka rätten för den tilltalade, som har erkänt sitt straffrättsliga ansvar, att dra fördel av en sådan överenskommelse som är liktydig med en strafflindring, utan att inskränkningen av en sådan rätt uppfyller proportionalitetsprincipen,⁶² i strid med iakttagandet av rätten till försvar.

78. Såvitt jag vet finns det inte någon unionsrättslig bestämmelse, vare sig i primärrätten eller i ett sekundärrättsligt instrument, som garanterar en tilltalad rätt att dra fördel av en strafflindring i en viss situation, särskilt inom ramen för en överenskommelse om att erkänna sig skyldig som har ingåtts med åklagaren. EU-domstolen har i det avseendet angett att eftersom artikel 7.4 i direktiv 2016/343 inte ålägger medlemsstaterna någon skyldighet att säkerställa att de rättsliga myndigheterna beaktar ett samarbete av den tilltalade, ger bestämmelsen inte någon rätt för en tilltalad att få en nedsatt påföljd vid samarbete med dessa myndigheter, till exempel genom att ingå en överenskommelse med åklagaren, varigenom den tilltalade erkänner sin skuld.⁶³ EU-domstolen har även slagit fast att artikel 6.4 i direktiv 2012/13, vari det föreskrivs en skyldighet att informera de tilltalade om alla ändringar i anklagelsen mot dem, där så krävs för att man ska kunna säkerställa ett rättvist förfarande, och rätten till försvar som föreskrivs i artikel 48.2 i stadgan, inte innebär att de tilltalade, som en del av rätten till information för dessa personer, efter det att det muntliga förfarandet har inletts ska ha rätt att ansöka om tillämpning av en nedsatt påföljd i händelse av en ändring av de omständigheter som ligger till grund för anklagelsen eller en ändring av den rättsliga kvalificeringen av dessa omständigheter.⁶⁴

79. Av rätten för misstänkta och tilltalade att tåga i fråga om det påstådda brottet och att inte vittna mot sig själv, som erkänns i artikel 7.1 och 7.2 i direktiv 2016/343,⁶⁵ går det inte att sluta sig till att de har rätt att dra fördel av en strafflindring om de erkänner sig skyldiga, eftersom den entydiga lydelsen i artikel 7.4 utesluter en sådan tolkning.

80. Det ska för övrigt konstateras att den aktuella nationella lagstiftningen inte heller garanterar en sådan rätt. Förfarandet som leder fram till en överenskommelse om tillämpning av en nedsatt påföljd är ett särskilt förfarande för prövning av brott som frivilligt kan genomföras av åklagaren, på dennes initiativ eller på begäran av den tilltalades advokat, när den tilltalade erkänner de gärningar som har lagts vederbörande till last. Denna person har således inte rätt att bli dömd enligt detta förfarande, även om personen har erkänt sin skuld. Det ska påpekas att överenskommelsen med nödvändighet måste undertecknas av åklagaren för att kunna bli föremål

⁶¹ Dom av den 15 juli 2021, kommissionen/Polen (Disciplinära förfaranden gentemot domare) (C-791/19, EU:C:2021:596, punkt 203).

⁶² Den hänskjutande domstolen har uttryckligen hänvisat till artikel 52 i stadgan.

⁶³ Beslut av den 24 september 2019, Spetsializirana prokuratura (Oskuldspresumtionen) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, punkt 34). Det är med hänvisning till sistnämnda punkt som EU-domstolen, i punkt 42 i nämnda beslut, slog fast att "unionsrätten" inte ålägger någon skyldighet för medlemsstaterna att tillåta att de rättsliga myndigheterna, när dessa meddelar sitt avgörande, beaktar samarbetsviljan hos misstänkta eller tilltalade, särskilt genom överenskommelse med åklagaren, varigenom någon erkänner sin skuld i utbyte mot en nedsatt påföljd.

⁶⁴ Dom av den 13 juni 2019, Moro (C-646/17, EU:C:2019:489, punkterna 63 och 72).

⁶⁵ EU-domstolen har framhållit att Europadomstolen anser att även om rätten att tåga inte uttryckligen nämns i artikel 6 i Europakonventionen, utgör den en allmänt erkänd internationell norm som utgör kärnan i begreppet rättvis rättegång (dom av den 2 februari 2021, Consob (C-481/19, EU:C:2021:84, punkt 38 och där angiven rättspraxis)).

för godkännande.⁶⁶ Den tilltalade har inte heller, när åklagaren har beslutat att använda detta förfarande och den tilltalade har samtyckt till den påföljd som föreslagits, någon rätt att få överenskommelsen godkänd av den behöriga domstolen, vilken varken är bunden av åklagarens förslag eller av den berörda personens samtycke. Det följer av artikel 382.8 NPK att om domstolen vägrar att godkänna överenskommelsen om att erkänna sig skyldig, ska den återförvisa målet till åklagaren.

81. Ett sådant krav på samtycke som det som är i fråga i det nationella målet, vilket uppställs för godkännandet av en överenskommelse om tillämpning av en nedsatt påföljd, kan följaktligen inte anses kränka rätten till en rättvis rättegång, och särskilt rätten till försvar.

Förslag till avgörande

82. Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att domstolen ska ge Sofiyski gradski sad (Stadsdomstolen i Sofia, Bulgarien) följande svar:

Artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna,

ska tolkas så,

att den inte utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken, för det första, en annan domstol än den vid vilken åtal ursprungligen väcktes har getts behörighet att utfärda ett domstolsgodkännande av en överenskommelse, i vilken en av de tilltalade erkänner sig skyldig till de påstådda brotten i utbyte mot en nedsatt påföljd, och enligt vilken det, för det andra, utgör en förutsättning för domstolsgodkännandet att samtliga övriga tilltalade som inte har erkänt sitt straffrättsliga ansvar ger sitt samtycke till ingåendet av denna överenskommelse.

⁶⁶ Se artikel 381.1 och 381.6 NPK.